

POLSKA
JAKO METAFIZYCZNA IDEA
W SZTUCE WSPÓŁCZESNEJ

AFIRMACJA I KRYTYKA

METAFIZYCZNOŚĆ I POLSKOŚĆ

Naród:

EIDOS (IDEA)

ETOS

ETNOS

Transcendentalia:

BYT

i właściwości bytu:

ISTNIENIE

PRZYCZYNA

CEL

RZECZ

JEDNO

ODRĘBNOŚĆ/RÓŻNICA

Uniwersalia:

DOBRO

PIĘKNO

PRAWDA

chęć by to co dobre
i piękne było polskie

(a nie: dlatego, że jest
polskie, to jest dobre)

METAFIZYCZNOŚĆ I POLSKOŚĆ W SZTUCE

Jan Matejko, *Bitwa pod Grunwaldem*, 1878

Bartolomeo Berecci, Giovanni Maria Padovano, *Kaplica Zygmuntowska*, 1517-1533

Posąg Zygmunta Starego (budzącego się, u góry) Berrecci; Zygmunta Augusta (też płyta Anny Jagiellonki) - Santi Gucci

KRYTYKA I AFIRMACJA

**OBSERWACJE KRYTYCZNE
ZAMIERANIE ETOSU POLSKIEGO
MARGINALIZACJA IDEI
MARGINESY IDEI**

Zbigniew Warpechowski, *Obywatelstwo dla czystego odczucia Kazimierza Malewicza*, 1985,

Stowarzyszenie Twórców Kultury, Łódź

KONSERWATYZM

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, 1924, kondycja odrodzonej

Malewicz w Polsce (25.06 -15.08.2004)

AWANGARDOWY

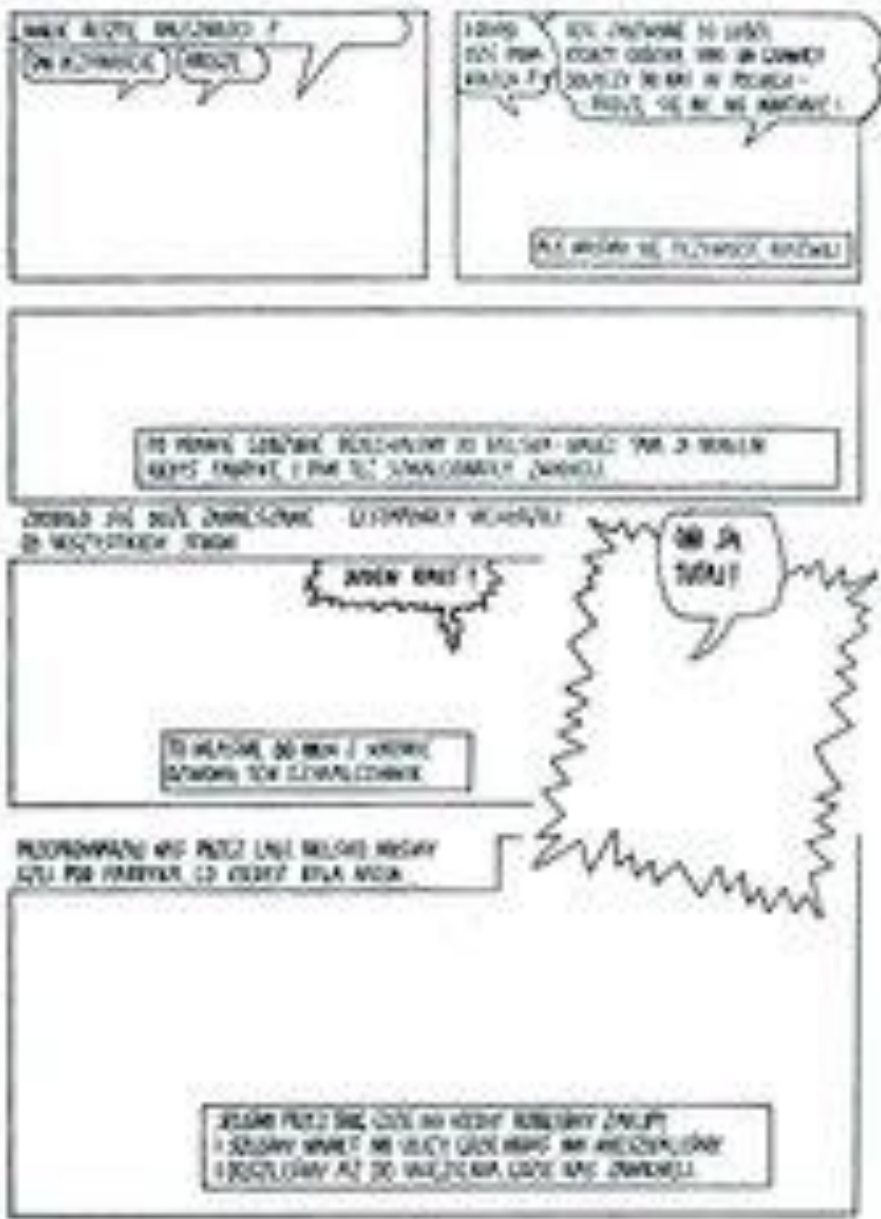
Rzeczypospolitej, możliwe opcje polityczne/moralne Cezarego Baryki

Galeria Arsenał w Białymstoku

hołd oddany Kazimierzowi Malewiczowi, który „otworzył sztuce wszechświat”, także krytyka władz II Rzeczypospolitej, które kierowane „polską głupotą, oportunistycznym i tchórzostwem” odmówiły przyznania Malewiczowi obywatelstwa. Artysta stara się zrehabilitować malarzowi krzywdę reprodukcją w sobie właściwy sposób zawieszony na ścianie *Czarny kwadrat* „najradzykalniejsza i najgłębsza decyzja artystyczna XX wieku”. Warpechowski leży na podłodze przykryty kołdrą z wyciętym kwadratem, podczas gdy artystka Natalia LL smaga go batem. Czas biczowania nie został z góry ustalony. Działanie zostaje zakończone demonstracją kwadratu wybitego batem na plecach oraz kołdry z kwadratowym otworem.

Wilhelm Sasnal

Maus 5, 2001

Mural z 2002 roku, Bielsko-Biała z użyciem dymków z komiksu *Maus* (Art Spiegelman, 1986)

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*, 1976

Marek Edelman: „miejsce Żydów jest tutaj”; „Pan Bóg chce zgasić świeczkę, a ja muszę szybko osłonić płomień, wykorzystując Jego chwilową nieuwagę. Niech się pali choć chwilę dłużej, niż On by sobie życzył.”

Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*; Andrzej Stasiuk, *Miejsce*

- ***Shoah (Tłumaczka)*, 2003**, olej na płótnie, 40 x 30 cm

Artur Żmijewski, *Nasz śpiewnik, 2002*

oryginalne media: 16 mm, kolor, 13'35'

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem, 1976*

Marek Edelman: „miejsce Żydów jest tutaj”; „Pan Bóg chce zgasić świeczkę, a ja muszę szybko osłonić płomień, wykorzystując Jego chwilową nieuwagę. Niech się pali choć chwilę dłużej, niż On by sobie życzył.”

*March, march, Dabrowski, from the Italian lands
on to Poland.*

Film o problemach z pamięcią indywidualną i powolnej degeneracji pamięci zbiorowej. Podczas pobytu w Tel Awiwie w 2003 roku Żmijewski odszukał polskich Żydów, którzy po wojnie opuścili Polskę – ziemię swoich przodków. Poprosił ich o przypomnienie sobie piosenek z młodości. Bohaterowie filmu wydobywają z pamięci różne melodie: ułańskie pieśni, przedwojenne szlagiery, polski hymn. Żmijewski pokazał świat, który odchodzi raz na zawsze. Jest to jedna z najbardziej poruszających i nośnych realizacji w polskiej sztuce ostatnich lat, która znalazła odbicie w debatach na temat **narodowej tożsamości i wspólnej polsko-żydowskiej historii**. Żmijewski **poszerza za pomocą swoich filmów pole sztuki**, traktując ją jako narzędzie do pamiętania, „produkowania” wiedzy i jej kwestionowania. 0,26

Stanisław Kulon, *Szkice. 1943 Wołyń 1944*, księga-dokument, 2010

**Gustaw Herling-Grudziński,
Inny świat 1951
do jakich czynów zdolny jest
człowiek dla ideologii i w
skrajnych sytuacjach**

Ignacy Czwartos

Czwórka, 2017

Stanisław Marciniak, „Niewinny”, Edward Taraszkiewicz „Żelazny”, Stanisław Torbicz „Kazik”, Józef Domański „Łukasz”

Juliusz Słowacki, *Kordian*, 1834
po iluzjach-niemocy - poświęcić się w imię
ojczyzny, „Polska Winkelriedem narodów!”

Eliza Orzeszkowa, *Gloria victis*, 1910
Nie ma zwycięzców. Są sami pokonani.

Epitafium dla Józefa Franczaka „Lalka”, 2018

**Piotr Uklański,
*Bez tytułu, 2007***

NSZZ „Solidarność”

10 listopada 1980

Polski etos w oporze przeciw
totalitaryzmowi (George
Orwell - *Rok 1984*)

Marek Nowakowski,

Raport o Stanie Wojennym.

Notatki z codzienności, 1982

(Lancet – doktor myśli o
sąsiedzie-brodaczu-
rewolucjoniście i niepodległości,
zamyka się w sobie, spotyka
sąsiada bez brody...)

Artur Żmijewski, *Oni*, 2007

zaprosił osoby związane z lewicą, starsze panie manifestujące swoje prokościelne stanowisko, młodych przedstawicieli mniejszości żydowskiej oraz członków Młodzieży Wszechpolskiej. Pierwszym zadaniem dla każdej z grup było stworzenie rozumianego przez siebie symbolu państwa polskiego. Symbole te zostały następnie umieszczone na koszulkach rozdanych uczestnikom. Później np. przedstawiciele danej grupy mogli coś domalować do symbolu innej grupy namalowanego na planszy lub coś z niego usunąć..

Stefan Żeromski,
***Przedwiośnie*, 1924,**
kondycja odrodzonej
Rzeczypospolitej,
możliwe opcje
polityczne/moralne
Cezarego Baryki

Borys Fiodorowicz, *Była Polką*, 2017

Marek Nowakowski,
Góra Edek, 1999,
starcie kierowców
malucha i Forda, z
dominacją Edka (z
Tanga Mrozka, 1964)

Jan Kochanowski,
*Odprawa posłów
greckich*, 1578, Ulisses:
„O nierządne królestwo
i zginienia bliskie, gdzie
ani prawa ważą, ani
sprawiedliwość!” po
odrzućeniu żądania
powrotu Heleny,
widzenie Kasandry
klęski Troi, potrzeby
własne czy państwa?

Sorry, Polsko, 2021

AFIRMACJA I KRYTYKA

**OŻYWIANIE DZIEDZICTWA
DLA ODSŁANIANIA IDEI POLSKIEJ**

Jerzy Bereś, *Manifestacja romantyczna*, 2000

**ROMANTYZM
WYNAGRODZONEGO
RYZYKA**

Pierwsza *Manifestacja Romantyczna* odbyła się 18 listopada 1981 roku, w czasie istnienia związku zawodowego Solidarność. Istnienie Solidarności, tak jak plan powtarzania *Manifestacji*, przerwał stan wojenny. Powtórzenia odbyły się dopiero w latach 2000, 2006 i 2011 (a także w 2014, dwa lata po śmierci artysty, z udziałem m.in. jego córki Bettiny Bereś), wtedy uznano je za żywe pomniki Solidarności. Projekt corocznego rozpalania ognisk nadziei, wolności, miłości, godności i prawdy na rynku pochodził jeszcze z roku 1975.

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, 1832, paralela ofiary Jezusa i Polaków pozbawionych państwa i prześladowanych, poeta odczuwa ból za cały naród (*Ja i ojczyzna to jedno*)

19 listopada 2000 roku na krakowskim Rynku Głównym zapłonęło pięć ognisk podpisanych: **nadzieja, wolność, godność, miłość, prawda**

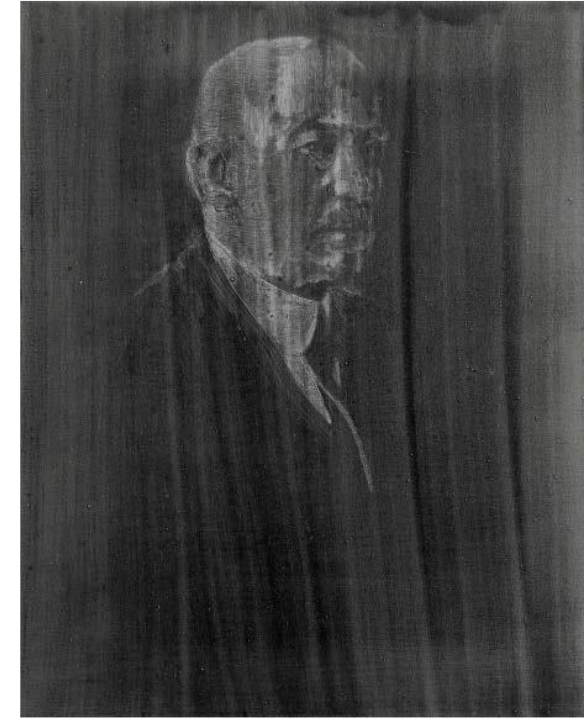

Wilhelm Sasnal

Mościce 1, 2005,
olej na płótnie,
100 x 140 cm

Narutowicz, 2003,
olej na płótnie, 50 x 40 cm

Kraków - Warszawa, 2006,
olej na płótnie,
55 x 70 cm

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, 1924,
kondycja odrodzonej Rzeczypospolitej,
możliwe opcje polityczne/moralne Cezarego Baryki

Dyrektor, 2005
portret Tadeusza Zwistockiego

Adam Mickiewicz,
Dziady cz. III, 1832,
paralela ofiary
Jezusa i Polaków
pozbawionych
państwa i
prześladowanych
(Polska Chrystusem
narodów), poeta
odczuwa ból za cały
naród (*Ja i ojczyzna
to jedno*)

The Krasnals. Whielki Krasnal,
Spotkanie ekumeniczne 2008 Aleksy II i Jan Paweł II, 2008 olej, płótno, 50×70 cm

Piotr Jargusz, *Bóg się rodzi* (z serii *Święta Polskie*), 23.12. 2009

Marek Nowakowski, *Góra Edek*, 1999, starcie kierowców malucha i Forda, z dominacją Edka (z *Tanga* Mrozka, 1964)

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. III*, 1832, paralela ofiary Jezusa i Polaków pozbawionych państwa i prześladowanych, Polska Chrystusem narodów lub poeta odczuwa ból za cały naród (*Ja i ojczyzna to jedno*)

Jakub Różalski

Sierp i młot, 2014,
z cyklu i uniwersum **1920+**

Przed burzą, 2014

Juliusz Słowacki, *Kordian*, 1834 po iluzjach-niemocy

- poświęcić się
w imię ojczyzny, „Polska
Winkelriedem narodów!”

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, 1924,
kondycja odrodzonej Rzeczypospolitej,
możliwe opcje polityczne/moralne Cezarego Baryki

Jakub Woynarowski, *Figury niemożliwe*, Biennale w Wenecji, 2014

Stefan Żeromski,
Przedwiośnie, 1924,
kondycja
odrodzonej
Rzeczypospolitej,
możliwe opcje
polityczne/moralne
Cezarego Baryki

Juliusz Słowacki, *Kordian*, 1834
po iluzjach-niemocy - poświęcić się w imię
ojczyzny, „Polska Winkelriedem narodów!”

Adolf Szyszko-Bohusz, baldachim nad
wejściem do krypty marszałka
Piłsudskiego (pochowanego na Wawelu
w roku 1935), 1937
"Corpora dormiunt, vigilant animae" -
"ciała śpią, dusze czuwają"

Jakub Woynarowski, Jakub Skoczek,

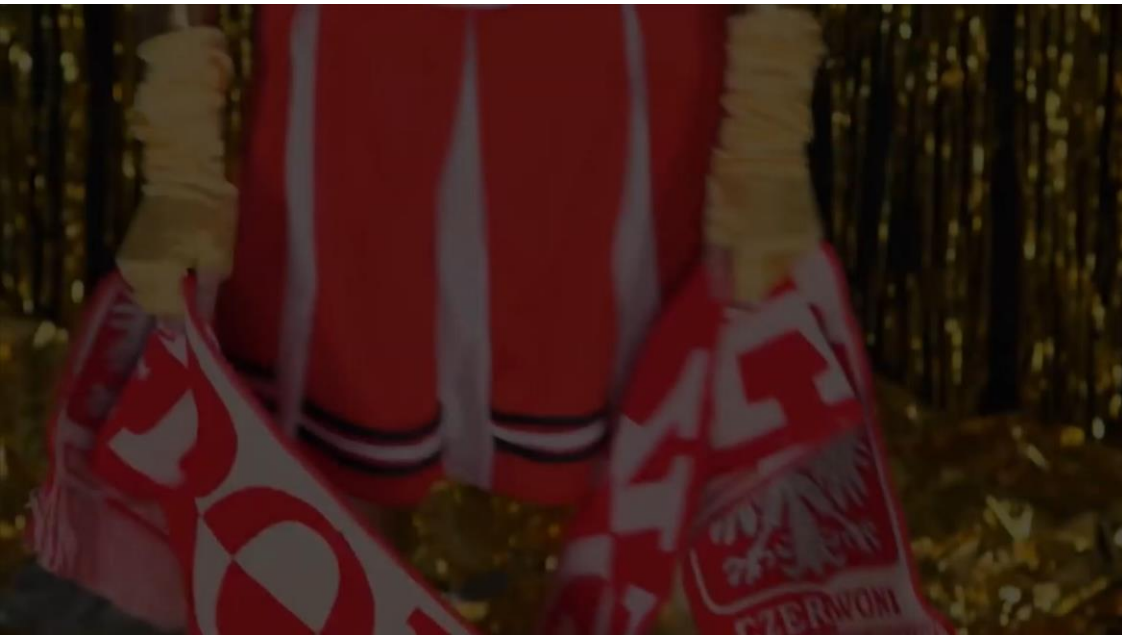
***Epoka Błękitu*, 2017,**

instalacja (nagranie dźwiękowe, obiekt,
projekcja wideo), 480 x 480 x 480 cm

Nagrany i odtwarzany kolaż tekstów **Witolda Gombrowicza i prymasa Stefana Wyszyńskiego**, zaskakująco tworzący spójną całość, dopełniał pracę. Zaskakująca była koherentność słów pisarza kontestującego tradycyjną polskość i prymasa pielęgnującego religijność kształtującą polskie zwyczaje.

WIELKA ROZGRZEWKA NARODOWA
odcinek 1: *Ćwiczenia z szalikami*, od 2017

WIELKA ROZGRZEWKA NARODOWA
odcinek 3: *Ćwiczenia z lekturami*

ADU Ada Karczmarczyk

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie*, 1834

Kłótnia szlachty polskiej przeciwko Moskalom

Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*, 1937

o wiecznej niedojrzałości i przyjmowaniu ról społecznych

Ada Karczmarczyk ADU - *Miss Messianist*, 2018-2022

Akcja polega na tworzeniu inscenizowanych fotografii i teledysków inspirowanych dziełami **Augusta Cieszkowskiego, Józefa Hoene Wrońskiego, Zygmunta Krasińskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Andrzeja Towiańskiego.**

Adam Mickiewicz, Dziady cz. III, 1832, paralela ofiary Jezusa i Polaków pozbawionych państwa i prześladowanych, Polska Chrystusem narodów, poeta odczuwa ból za cały naród (*Ja i ojczyzna to jedno*)

Łukasz Murzyn

Eliza Orzeszkowa,
Gloria victis, 1910
Nie ma zwycięzców. Są
tylko sami pokonani.

Polonia, 2019

Wojciech Korcuć

**14 czerwca 1940
(Pierwszy transport),
2022**

**Tadeusz Borowski,
*Proszę państwa do
gazu* (w: *Pożegnanie z
Marią*, 1947)**

postawy ludzi wobec
skrajnych sytuacji,
zacięra się różnica
między katem a ofiarą:
„czy my jesteśmy
dobrzy ludzie?”

755. Franciszek ZIĘTY, lat 37

754. Władysław KURCZAK, lat 29

753. Władysław KURCZAK, lat 27

756. Józef BAŁUK, lat 50

752. Władysław KURCZAK, lat 18

757. Adam MORAWSKI, lat 38

Święta *Siostra Faustyna* Kowalska pisała **Dzienniczek** w Wilnie i Krakowie w latach 1934-1938, wydany 1981

Obraz Jezusa Miłosiernego –zmartwychwstałego, który udziela ludzkości łask wysłużonych na krzyżu (Jezu ufam Tobie oraz Obraz Miłosierdzia Bożego). Pierwszy Eugeniusz Kazimirowski w 1934 wg wskazówek Faustyny, najbardziej znany Adolfa Hyty z 1944

Obrazy Jezusa Miłosiernego, 2022

Jarosław Modzelewski, *Obraz Jezusa Miłosiernego*, 2022

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, 1832, paralela ofiary Jezusa i Polaków pozbawionych państwa i prześladowanych, Polska Chrystusem narodów, poeta odczuwa ból za cały naród (*Ja i ojczyzna to jedno*)

ROMANTYZM WYNAGRODZONEGO RYZYKA

METAFIZYCZNOŚĆ I POLSKOŚĆ W SZTUCE WSPÓŁCZESNEJ

- **OBSERWACJE (zamierania)**
- **WZBUDZANIE DRESZCZU TRANSCENDENCJI**
- **EKSPONOWANIE MARGINESÓW TRANSCENDENCJI**
 - **ŻYWE ZAANGAŻOWANIE**
 - **OŻYWIANIE DZIEDZICTWA**
 - **KRYTYKA I AFIRMACJA**

**WSZYSTKIE TE PRACE ODSŁANIAJĄ IDEĘ POLSKĄ
ZAPYTUJĄC O WSPÓŁCZESNĄ KONDYCJĘ
POLSKIEGO ETHOSU**